

AVD. IX. FÖRHÅLLET TILL KOLLEGERNA

38 KAP. HUVUDOMBUD OCH KOMMISSIONSOMBUD

En advokat anlitar ofta en kollega på annan ort för utförande av ett uppdrag på den orten, t. ex. en inställelse inför domstol. Den hävdvunna beteckningen på sådana uppdrag är i Finland och Sverige kommissionsuppdrag. Den advokat som sålunda anlitas i andra hand säges ha uppdraget i kommission och benämnes kommissionsombud. Det vill emellertid synas som om det i Sverige blivit allt vanligare att i stället beteckna ett kommissionsombud såsom underombud, platsombud eller Ortsombud. I Norge betecknas förhållandet såsom "kommisjonsforhold" och underombudet som "kommisjonaer".¹ I fortsättningen begagnas termen kommissionsombud.

Syftet med anlitan av kommissionsombud är att undvika onödiga resekostnader och onödig tidspilla. Särskilt när det gäller inställelser vid domstol i enklare tvistemål har systemet med kommissionsombud spelat en betydande roll, numera dock kanske mindre än medan den gamla rättegångsbalken ännu gällde. Det är ett allmänt rättsskipningsintresse att parternas rättegångskostnader inte i onödan fördyras.

Med hänsyn till den kostnadsbesparande effekten av att kommissionsombud på annan ort anlitas, när så lämpligen kan ske, bör en advokat inte utan giltig anledning ställa sig avvisande till att ta emot sådana uppdrag.² Den norska advokatorganisationens huvudstyre har också reagerat mot att den lokala advokatföreningen i en stad beslutat att bojkotta kommissionsuppdrag från kolleger på annan ort, när vederbörande klient var bosatt i staden. Hovedstyrets ställningstagande till denna fråga torde överensstämma med både dansk och svensk uppfattning.³

En advokat, som åtagit sig ett uppdrag som kommissionsombud, är skyldig att iakttaga lojalitet och plikttröhet inte bara mot klienten utan också mot den advokatkollega som anlitat honom. Skulle han komma i personlig kontakt med klienten, får han självfallet inte söka förmå denne att direkt anlita honom och återkalla uppdraget hos huvudombudet. Skulle han komma till den uppfattningen att en förlikning

¹ Se *Christoffersen*, Advokaters salaerberäkning s. 106.

² *Vinge* s. 88—89.

³ *Vinge* s. 89 och *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen II s. 123.

är önskvärd, skall han framföra denna uppfattning till huvudombudet, inte till klienten. Det är huvudombudets sak att diskutera den frågan med klienten. Kommissionsombudet bör inte inlåta sig på förlikningsförhandlingar med motparten utan att först inhämta instruktioner från huvudombudet.

Ett kommissionsuppdrag skall i princip skötas med samma omsorg som vilket annat uppdrag som helst. Ett kommissionsombud kan emellertid inte anses ha någon långt gående skyldighet att kontrollera riktigheten eller lämpligheten av huvudombudets åtgöranden i saken. Den som lämnat honom uppdraget är själv advokat, och kommissionsombudet måste ha rätt att utgå ifrån att hans kollega handlagt saken med iakttagande av sina advokatplikter. Upptäcker kommissionsombudet något fel eller misstag från huvudombudets sida, bör han naturligtvis fästa dennes uppmärksamhet därpå, men han kan inte vara skyldig att genom egna undersökningar förvissa sig om att huvudombudet bedömt och behandlat saken riktigt. I ett fall, *TSA 1943 s. 75 (II)* uttalade advokatsamfundets styrelse sålunda att en advokat, som från en kollega mottagit ett rättegångsuppdrag, i vilket den av huvudombudet uppsatta stämningsansökningen ställts till fel domstol, inte varit skyldig att övertyga sig om svarandens rätta mantalsskrivningsort, då särskild begäran därom inte framställts till honom.

De praktiska problem som kommissionsuppdragen kan ge upphov till torde främst avse dels frågan i vad mån huvudombudet är gentemot klienten skadeståndsrättsligt ansvarig för kommissionsombudets handlande, dels frågan huruvida huvudombudet har att ansvara för kommissionsombudets arvode och kostnader.

Då den första frågan synes vara mera ett civilrättsligt spörsmål än en fråga om god advokatsed, skall den inte beröras här.⁴ Däremot skall den andra frågan behandlas.

I England är en solicitor personligen betalningsskyldig för en av honom anlitad solicitors arvode och utlägg, med mindre han gjort förbehåll om motsatsen.⁵ Samma regel har, såvitt angår förhållandet mellan advokater i olika länder, upptagits i IRGA punkt 19.

I Danmark har någon bestämmelse i ämnet inte meddelats i DRGA, men det är sedan gammalt en allmänt vedertagen uppfattning att huvudombudet personligen svarar för den av honom anlitade advokatens arvode och utlägg, såvida han inte uttryckligen förbehållit sig frihet från sådant ansvar, eller det på grund av omständigheterna måste ha stått

⁴ Se om frågan *Bengtsson*, s. 162—163 med litteraturhänvisningar.

⁵ *Cordery* s. 152—153, *Lund, Solicitors* s. 77 och sistnämnde förf., *Professional Ethics* s. 30.

klart för kommissionsombudet att han inte förnuftigtvis kan påräkna betalning av huvudombudet.⁶

I Norge har meningarna tidigare varit delade. I ett uttalande av styret i Oslo krets 1922 förklarade styret att en advokat, som till en kollega på annan ort översänt en sak "til selvstendig prosedyre for parten", inte har något personligt ansvar för kollegans arvodeskrav men att, om parternas förhållanden ger anledning till tvivel huruvida kollegans räkning kommer att bli betald, den advokat som sänt uppdraget är skyldig att varsla honom därom, så att frågan om förskott kan upptagas.⁷

I en av hovedstyret meddelad skiljedom⁸ fann majoriteten (fyra ledamöter) att man inte kunde uppställa någon allmän regel om att en advokat, som såsom "mellemmann" översänder ett indrivningsuppdrag till en annan advokat, redan därigenom skall anses ha utfäst sig att personligen svara för kostnaderna men att han är skyldig att "i noen grad" tillvarataga kollegans intresse, således att varsla kollegan, om han får kännedom om omständigheter, som ger anledning att begära förskott, och att på anmodan hjälpa kollegan med att få betalt. Minoriteten (tre ledamöter) ansåg den advokat som sänt uppdraget vara betalningsskyldig till kollegan.

Meningsskiljaktigheter förelåg även i fallet *NSB 1930 nr 16 s. 36—37*, där en majoritet inom styret i Oslo krets ansåg huvudombudet ansvarig gentemot kommissionsombudet, medan en minoritet ej ansåg huvudombudet ha sådant ansvar men vara pliktig att inkassera kollegans fordran hos klienten.

På ett "fellesmøte" i Arendal 1932 antogs emellertid en vägledande arvodestarriff i kommissionsförhållanden utanför høyesterett, och i den tariffen bestämdes bl. a. att "kommitenten" i samtliga fall är ansvarig för "kommisjonaerens" tillgodohavande, med mindre annat är uttryckligen avtalat.⁹ Detta torde alltjämt vara den norska uppfattningen. Någon särskild bestämmelse härom har dock inte intagits i NREGA.

I Sverige har man sedan lång tid tillbaka — åtminstone bland advokaterna — betraktat det som närmast självklart att en advokat, som anlitat en kollega såsom kommissionsombud, är skyldig att svara för dennes arvode och utlägg, såvida han inte gjort förbehåll om motsatsen.¹⁰ *Vinge* har uttryckt sig något försiktigare och uttalat att advokaten "i regel" får anses ha sådant ansvar, för så vitt han inte låtit kollegan för-

⁶ Se *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen II s. 123—124.

⁷ *Bødtker*, Sakførerforeningen s. 154—155.

⁸ *Bødtker*, a. a. s. 109.

⁹ Se *Christophersen*, a. a. s. 106.

¹⁰ Se *Hemming-Sjöberg* i SAF 1924 s. 32—33.

stå att denne endast får hålla sig till huvudmannen.¹¹ För min del kan jag inte se att det finns utrymme för några undantag från den regeln.

I anslutning till det gjorda uttalandet har Vinge tillagt att hänsyn till klienten inte torde behöva hindra att det i första hand anlitate ombudet — om han anser att huvudmannens ställning eller person gör det påkallat — konfidentiellt råder kollegan att begära förskott för arvode och kostnader.¹² Härtill måste anmärkas att, om huvudombudet är solvent, det inte är kommissionsombudet utan huvudombudet som kan ha anledning att begära förskott till täckande av kommissionsombudets arvode och utlägg, ty han får svara för dessa kostnader och blir alltså nödsakad att själv betala dem, om inte klienten gör det. Det återgivna uttalandet av Vinge kan därför inte gärna ha någon praktisk betydelse annat än i det säkerligen ytterligt sällsynta fall, då en advokat vid anlitage av en kollega såsom kommissionsombud förklarar sig inte vilja ansvara för dennes arvode och utlägg. En sådan förklaring skulle väl f. ö. redan i och för sig leda in kollegans tankar på förskottsfrågan.

Att en advokat, som anlitat en kollega som kommissionsombud, söker undandraga sig att honorera denne, är med all säkerhet utomordentligt sällsynt. I Sverige finns endast refererat ett fall, där sådant förekommit, nämligen *TSA 1954 s. 46 (19)*. Sedan ett kommissionsuppdrag fullgjorts, vägrade den advokat som skickat uppdraget att betala kollegans räkning och hänvisade denne att för utfående av betalning vända sig mot klienten, vars ekonomi uppenbarligen var svag. Styrelsen fann att advokaten härigenom handlat i strid mot god advokatsed och tilldelade honom erinran. Omständigheterna var i detta fall särskilt anmärkningsvärda så till vida som advokaten vid uppdragets överlämnande till kollegan uttryckligen anmodat denne att debitera honom arvodet, men även om så inte varit fallet, torde bedömningen ha blivit densamma.

I 50 § SRGA har därefter stadgats att, om en advokat på klientens vägnar anlitar en kollega, t. ex. såsom platsombud, så är han, där han inte gjort förbehåll om annat, skyldig att ansvara för kollegans arvode och kostnader, oavsett om klienten tillhandahåller erforderligt belopp. Samma regel gäller i Finland (47 § FRGA).

När en advokat anlitat en kollega såsom kommissionsombud, kan förhållandet någon gång tänkas föranleda tvekan i fråga om sättet för fullgörande av kommissionsombudets redovisningsskyldighet, nämligen i sådana fall där huvudombudet kommit på obestånd. Kommissionsom-

¹¹ *Vinge* s. 89.

¹² *Vinge* 1. c.

budet torde vara berättigad att ur de klientmedel som han uppburit i anledning av kommissionsuppdraget tillgodogöra sig arvode för utförandet av detta uppdrag och ersättning för sina utlägg i detta ärende. Om hans redovisning därutöver utvisar ett saldo, som han har att utge, torde han däremot inte ha rätt att mot denna redovisningsskuld kvitta motfordran, som han kan ha hos huvudombudet, t. ex. arvodesfordran på grund av ett annat kommissionsuppdrag från samma huvudombud men för en annan klient, om en sådan kvittning skulle gå ut över klienten. Det ekonomiska mellanhavandet mellan de två advokaterna kan inte få föranleda skada för klienten. Kan huvudombudet inte fullgöra sin redovisningsskyldighet mot klienten, måste kommissionsombudet enligt min mening vara skyldig att av ifrågavarande saldobelopp till klienten utbetala vad denne ägt utfå av huvudombudet.¹³

39 KAP. KONKURRENSEN OM UPPDRAG

Advokaterna är varandras kolleger i yrket men också varandras konkurrenter. Den fria konkurrensen mellan advokaterna är i och för sig enbart till nytta för allmänheten; den utgör en sporre för en advokat att göra sitt bästa för klienterna, och med den sammanhänger också den viktiga principen om det fria advokatavtalet, dvs. friheten för envar att anlita den advokat, för vilken han har förtroende och som är oförhindrad och villig att åtaga sig hans uppdrag.

Konkurrensen måste emellertid bedrivas med lojala medel. Illojal konkurrens kan vara till skada för allmänheten och är ägnad att oförskyllt drabba enskilda advokater och försvåra deras yrkesutövning.

Till förebyggande av illojal konkurrens inom detta yrkesområde gäller — utöver vad som må följa direkt av lag — ett flertal särskilda regler, som avser att förhindra att advokater bedriver reklam och annan ackvisitionsverksamhet på ett mot god advokatsed stridande sätt. Detta regelkomplex har ovan behandlats i 10 kap., och i huvudsak kan hänvisas till vad som där anförts.

Därutöver har emellertid en advokat också att i sitt förhållande till kollegerna respektera åtskilliga andra regler.

Redan i 10 kap. har framhållits att en advokat principiellt inte får söka skaffa sig uppdrag genom att hänvända sig till annan och erbjuda denne sina tjänster (se 6 § första stycket SRGA).

Nu händer det emellertid någon gång att en advokats klient vänder sig till en annan advokat, därför att han har börjat hysa misstro till den

¹³ Om hithörande spörsmål se *Axel H. Pedersen, Advokatgerningen II* s. 224—226 och *Hemming-Sjöberg, a. a. s. 40—44.*

först anlidade advokatens förmåga att sköta uppdraget på rätt sätt. Något hinder för en advokat att på detta sätt låta sig konsulteras av en annan advokats klient kan inte anses föreligga, men däremot kräver god advokatsed att den advokat som sålunda konsulteras inte utnyttjar situationen till att genom obefogad, osaklig eller överdriven kritik mot kollegan eller dennes arbete söka övertala klienten att överge den advokat han anlitat och i stället anlita honom. Å andra sidan kräver kollegialiteten inte att advokaten nummer två av hänsyn till advokaten nummer ett skall hålla inne med befogade anmärkningar mot dennes sätt att utföra uppdraget. Klienten har anspråk på att få ett uppriktigt och sanningsenligt besked, och leder detta till att klienten vill återkalla uppdraget hos den förste advokaten och överlämna detsamma till den andre, så är den sistnämnde inte av kollegiala skäl förhindrad att åtaga sig detta.¹ Klientens rätt att fritt välja advokat bör respekteras, men en advokat skall inte försöka med illojala medel påverka valet.

Vad som nu sagts har inte i DRGA, NRGÅ, SRGA eller FRGA kommit till uttryck i någon särskild bestämmelse. I DRGA stadgas emellertid i Afsnit VII under punkt 1 bl. a. att en advokat inte får "fortraenge en kollega fra udførelsen af en forretning" (1. b.) och att han inte får "på utilbørlig måde" kritisera en kollega, hans arbete eller hans arvodesberäkning (1. e.). I NRGÅ § 18 uttals bl. a. att kritik av kollegers arbete skall vara "saklig og nøktern", och i 51 § första stycket SRGA stadgas att kritik mot kollega skall vara saklig och måttfull. I 48 § första stycket FRGA föreskrives att kritik mot kollega inte får vara osaklig eller överdriven. Dessa bestämmelser måste beaktas även i den här behandlade situationen.

Stundom har den meningen uttalats att en advokat, om han efter anvisning av en kollega fått mottaga ett uppdrag, som denne funnit sig förhindrad att utföra, i regel skulle vara pliktig att när hindret upphört hänvisa klienten att återvända till den först anlidade advokaten. Denna åsikt har *Vinge* uttryckt. Han anser att den tillfälligtvis anlidade advokaten inte bör åtaga sig något nytt uppdrag för klienten, med mindre han förvissat sig om att inte heller detta uppdrag kan mottagas av klientens ordinarie advokat.² *Vinge* fördömer inte bara alla positiva bemödanden från den tillfälligt anlidade advokatens sida att hålla klienten kvar utan hävdar också att man bör kunna kräva att denne advokat definitivt avböjer att åtaga sig nya uppdrag för klienten.³

¹ Jfr *Vinge* s. 87.

² *Vinge* s. 31—32.

³ *Vinge* s. 87—88.

Samma uppfattning synes i princip råda i England,⁴ och till den har också *Axel H. Pedersen* anslutit sig.⁵

Vad Vinge anfört i denna fråga har emellertid inte fått stå oemotsagt. *Torkild-Hansen* har i sin recension av Vinges arbete visserligen instämt med Vinge i fördomandet av positiva bemödanden från den tillfälligtvis anlidade advokatens sida att hålla klienten kvar men däremot hävdade att denne advokat måste anses oförhindrad att åta sig nya uppdrag för klienten, om denne nu hellre vill anlita honom.⁶ Även *Birger Barre* och *Sven Hallström* har uttalat denna uppfattning.⁷

För egen del ansluter jag mig till kritiken mot Vinge på denna punkt. Det är visserligen naturligt och ur kollegial synpunkt tilltalande, om en advokat i den åsyftade situationen låter klienten förstå att han tycker att denne borde vända sig till den advokat han tidigare anlitat, men om klienten förklarar att han inte vill göra detta, måste advokaten vara oförhindrad att åta sig uppdraget. Ett avböjande från hans sida står inte i god samklang med det fria advokatvalets princip och skulle mången gång inte få annan effekt än att klienten mot sin önskan tvingades att anlita en tredje advokat.

Om en klient i en ännu inte avslutad sak vill byta advokat, uppstår frågan vilken hänsyn den nya advokat, till vilken klienten hänvänder sig, är skyldig att ta till den först anlidade advokatens intresse att få betalt av klienten för sitt arbete och sina utlägg. Samma spörsmål föreligger, om ett ombyte av advokat blir nödvändigt, därför att den först anlidade advokaten avsäger sig uppdraget.

I Danmark har frågan reglerats genom en bestämmelse i DRGA Afsnit VII punkt 1. c. Enligt denna bestämmelse får en advokat inte fortsätta ett av en annan advokat påbörjat uppdrag utan att "sikre sig" att kollegan blir gottgjord för utlägg och arvode.

I ett fall, *AB 1964 s. 45*, fann en kredsbestyrelse att en advokat, som åtagit sig att fortsätta ett av en annan advokat påbörjat rättegångsuppdrag, utan att den sistnämnde fått betalt, handlat i strid mot denna bestämmelse i DRGA och därigenom ådragit sig personlig betalnings-skyldighet för den första advokatens räkning. I detta fall hade advokat-ombytet föranletts därav att den först anlidade advokaten av sagt sig uppdraget.

Detta avgörande blev i AB. skarpt kritiserat av *K. Bruun Andersen*, som fann avgörandet smaka litet för mycket av "faglig sammenspis-

⁴ *Lund, Solicitors* s. 78.

⁵ *Axel H. Pedersen, Advokatgeringen* I s. 121.

⁶ *SB 1944* s. 118—119.

⁷ *Barre* i *TSA 1944* s. 129 och *Hallström* i *TSA 1945* s. 18—19.

ning", men kritiken tillbakavisades mycket bestämt av AB:s redaktör *Torkild-Hansen*.⁸

I ett något senare fall, *AB 1965 s. 94—95*, hade en advokat åtagit sig att överklaga en underrättsdom i ett mål, i vilket en annan advokat fört klientens talan i underrätten. Den advokat som fört talan i underrätten utställde en räkning, som slutade på ett saldo av 857 kr advokaten till godo. Klienten bestred betalningsskyldighet för räkningen och gjorde gällande att mellan honom och den förste advokaten avtalats att han inte skulle behöva betala mera än vad han redan erlagt. Klienten deponerade det tvistiga saldobeloppet hos sin nya advokat, som emellertid inte utbetalade beloppet till kollegan, förrän klienten av två instanser dömts att till denne betala beloppet; i denna arvodestvist förde den nya advokaten klientens talan mot kollegan. Advokatnaevnet uttalade att den advokat som övertagit saken överträtt de kollegiala reglerna genom att inte vidarebefordra det deponerade beloppet till kollegan, då han åtog sig att bistå klienten med att göra invändning mot arvodeskravet. Depositionen ansågs sålunda inte tillräcklig för att kollegialitetens krav skulle vara uppfyllda.

Avgörandet upptogs emellertid sedermera till omprövning av advokatnaevnet, som i nytt beslut, refererat i *AB 1966 s. 149—151*, uttalade att advokaten varit berättigad att fullfölja uppdraget att överklaga underrättsdomen, sedan klienten hos honom deponerat det tvistiga saldobeloppet 857 kr. Naevnet fritog nu advokaten från anklagelsen att ha överträtt de kollegiala reglerna.

Bestämmelsen i DRGA VII. 1. c. torde sålunda kunna antagas innebära att advokaten nummer två inte får övertaga saken, med mindre det av den förste advokaten fordrade beloppet betalats eller, om beloppet är tvistigt, deponerats.

Såsom ett skäl till den ifrågavarande bestämmelsen i DRGA har av *Axel H. Pedersen* angivits att en advokat inte har någon anledning att bevilja kredit åt en klient, som har föredragit en annan advokat.⁹ Detta är väl i och för sig riktigt, men såsom framgår av avgörandet i fallet *AB 1964 s. 45* har man ansett bestämmelsen i DRGA tillämplig även när den först anlidade advokaten av sagt sig uppdraget. I det fallet kan det inte gärna sägas att klienten "föredragit" en annan advokat.

Även i Norge härskar sedan lång tid tillbaka den uppfattningen att den advokat som åtager sig ett oavslutat uppdrag, vilket dittills skötts av en annan advokat, har en kollegial plikt att sörja för att den sistnämnde får betalt. Denna uppfattning har kommit till uttryck bl. a. i

⁸ *AB 1964 s. 74—75*.

⁹ *Axel H. Pedersen, Advokatgerningen II s. 133*.

uttalanden av styret i Oslo krets 1924 och 1939.¹⁰ I de regler för god sakførerskikk og kollegialt forhold som antogs 1946 upptogs ett stadgande av samma innebörd. Åsidosättande av detta stadgande har där efter åtskilliga gånger påtalats; se bl. a. *NSB* 1952 s. 113, 1953 s. 54, 1960 s. 98 och 1963 s. 202.

I NRGGA (antagna 1967) § 21 har slutligen intagits följande bestämmelser:

"En advokat må ikke overta et oppdrag som en kollega har arbeidet med, før klienten har gjort opp med sin tidligere advokat eller denne samtykker. Er den tidligere advokats tilgodehavende omtvistet kan dog kretsformannen bestemme hvor meget av tilgodehavendet som skal dekkes og at resten kan deponeres eller sikres på de betingelser kretsformannen fastsetter.

I alle tilfelle hvor en advokat overtar en ikke fullført sak som en kollega tidligere har arbeidet med, skal denne straks underrettes.

Bestemmelsen i denne paragraf gjelder også bistand ved anvendelse av rettsmidler.

Foranstående bestemmelser er ikke til hinder for at advokaten foretar det som er nødvendig for å avverge umiddelbar fare for rettstap."

I norsk praxis har man emellertid inte velat medge en alltför vidsträckt tillämpning av bestämmelserna i 21 § NRGGA. När en brytning uppstått mellan en byggherre och en advokat, som av honom antagits till "forretningsfører" för bygget, har sålunda en annan advokat ansetts ha rätt att, utan hinder av att "forretningsføreren" hade ett oregerlat arvodeskrav på över 100 000 kr, åtaga sig uppdrag som rättegångsombud för byggherren i kravmål mot denne, liksom också uppdrag av byggherren att förhandla med byggets kreditorer om ett moratorium; *UGA Bind I* 1971 s. 91—93.

I Finland har man ingen motsvarighet till den kollegiala regel som sålunda gäller i Danmark och Norge. Tvärtom har uttryckligen uttalats att en advokat inte har någon kollegial plikt att avböja ett uppdrag, innan en av klienten i samma sak tidigare anlitad advokat fått betalt för sitt arbete och sina kostnader, och inte heller någon plikt att medverka till att klienten erlägger sådan betalning.¹¹ Bestämmelser av denna innebörd har också intagits i 49 § FRGA.

I Sverige har *Vinge*, med omnämnande av den norska uppfattningen, uttalat att någon "säker regel" om skyldighet att medverka till att en i samma ärende tidigare anlitad advokat får betalt inte torde existera.¹² *Barre* har instämt med *Vinge* men tillagt att det förtjänar diskuteras

¹⁰ *Bødtker, Sakførereforeningen* s. 161 (13) och *NSB* 1939 s. 120—121.

¹¹ *Axel H. Pedersen, Advokatgerningen II* s. 134.

¹² *Vinge* s. 87.

om det inom advokatrörelsen bör stadgas såsom god advokatsed, att advokaten nummer två skall medverka till att klienten betalar den förste advokatens kostnader.¹³

SRGA innehåller inte något stadgande om sådan kollegial plikt som föreligger i Danmark och Norge. Ehuru detta förhållande i och för sig inte utesluter möjligheten att en oskriven regel av samma innehåll existerar, är jag för min del övertygad om att så inte är fallet.

Mot en regel av dansk-norsk typ kan enligt min uppfattning anföras åtskilliga betänkligheter, främst av det skälet att en sådan regel kan försätta advokaten nummer två i en situation, där han har att tillvarata två mot varandra stridande intressen.

Det kan naturligtvis inte bestridas att det förekommer fall, där en klient, som bytt advokat — eller på grund av avsägelse tvingats att byta advokat — utan giltig anledning söker undandraga sig eller tredska med att betala det arvode och de kostnader som den först anlidade advokaten med fullt fog påfört honom. I sådana fall har emellertid den advokat som övertagit uppdraget all anledning att av omsorg om *klientens* intresse tillråda denne att göra rätt för sig och inte utsätta sig för risk att också få betala indrivnings- eller rättegångskostnader.

Om en regel av det innehåll som gäller i Danmark och Norge kunde begränsas till sådana fall, vore väl kanske inte så mycket att invända mot densamma. De norska och danska reglerna gäller emellertid — och det kan väl, om man nu skall ha en regel i ämnet, knappast undvikas — även i sådana fall där det inte alls är fråga om någon illojalitet eller någon tredska från klientens sida, utan denne tvärtom har fullt godtagbara skäl för att inte betala vad den förste advokaten fordrar. Denne har kanske debiterat ett oskäligt högt arvode eller rent av misskött uppdraget på ett sådant sätt att klienten är berättigad till skadestånd. Om den advokat som övertagit uppdraget anser klientens inställning i dessa hänseenden berättigad, finner jag det föga rimligt att han i sin kollegas intresse skall vara skyldig att åsidosätta klientens intresse genom att undandraga klienten sin hjälp, med mindre denne betalar eller deponerar det fordrade beloppet. Det bör rimligen räcka med att han råder klienten att betala vad han anser att denne är skyldig att betala.

I NRGAs § 21 har man sökt bemästra den situation som sålunda kan uppstå genom att ge vederbörande avdelningsordförande befogenhet att bestämma hur mycket som skall betalas och att "resten" kan deponeras eller säkerställas på annat sätt. Detta kan ju sägas vara gott och väl, om klienten har sådan ekonomi att han utan svårighet — eller i varje fall utan större svårighet — kan betala eller deponera vad som fordras, men

¹³ TSA 1944 s. 128.

det löser inte problemet för en klient, som — måhända helt utan egen skuld — råkat i en sådan ekonomisk situation att han helt enkelt inte kan betala eller deponera det fordrade beloppet och inte heller kan ställa annan säkerhet. Mig förefaller det föga tilltalande, om en klient i denna situation skulle förvägras fortsatt advokathjälp i saken (kanske fri eller subventionerad rättshjälp), därest han inte kan uppbringa erforderliga medel för att betala eller deponera vad den först anlidade advokaten fordrar, och inte heller har möjlighet att på annat sätt säkerställa denna fordran.

Skulle man i Sverige börja tillämpa den regel som gäller i Danmark och Norge, tror jag att man måste räkna med att allmänheten skulle betrakta detta såsom ett alltför långt gående tillvaratagande av ett kårintresse.

Däremot gäller säkerligen även hos oss den i NRGAs § 21 andra stycket intagna regeln att, när en advokat övertagit ett uppdrag, som en kollega har arbetat med, denne strax skall underrättas. Skälen härtil torde ligga i öppen dag. Det vore orimligt, om den först anlidade advokaten skulle fortsätta att nedlägga arbete på ett uppdrag, som klienten överlämnat till en annan advokat att sköta.

Samma betraktelsesätt har man i Sverige anlagt, när en advokat på begäran av en annan advokats klient i pågående rättegångar åtagit sig att utan den andre advokatens vetskap bedriva förlikningsförhandlingar med motparten; se *TSA 1961 s. 61 (33)*. I detta fall hade den advokat som förde rättegångarna inte underrättats, förrän förlikningsförhandlingarna lett till förlikning. Utan att vidtaga disciplinär åtgärd uttalade advokatsamfundets styrelse att den advokat som på detta sätt medverkat till förlikning förfarit i strid mot god advokatsed genom att åtaga sig uppdraget att upptaga förlikningsförhandlingar med motparten utan att därom underrätta den advokat som biträdde klienten i rättegångarna.

Om en advokat endast konsulterats av en annan advokats klient i ett av den sistnämnde advokaten handlagt ärende, men inte åtagit sig att i fortsättningen sköta saken eller del därav, torde någon skyldighet att underrätta den först anlidade advokaten inte föreligga, och mot klientens önskan kan advokaten inte heller anses berättigad att lämna sådan underrättelse till kollegan.¹⁴

Stridande mot god advokatsed är varje försök att på illojalt sätt skaffa sig ett uppdrag genom att söka hindra att en kollega får det samma. I DRGA Afsnit VII punkt 1. d. har uttryckligen stadgats att en advokat inte får "søge at skaffe sig forretning på illoyal måde, f. eks.

¹⁴ Jfr *Lund, Solicitors s. 79*.

ved at underbyde sine kolleger". I princip torde detta gälla i alla länder.

Vad som i detta avseende är lojalt eller illojalt kan ibland vara diskutabelt. En advokat kan komma i den situationen att han *i sin klients intresse* måste vara verksam för att motarbeta att en kollega får ett visst uppdrag och arbeta för att han själv betros detsamma. Särskilt när det gäller uppdrag att vara förvaltare i en konkurs, att genomföra ett ackord eller att förvalta ett dödsbo, kan mellan olika intressenter eller intressentgrupper föreligga sådana motstridiga intressen att var och en är angelägen att uppdraget anförtros den advokat som också företräder hans intressen. I sådana fall kan kollegiala hänsyn inte få hindra en advokat att vara verksam på det sätt som klientens intresse kräver. Men kampen måste föras med lojala medel, sålunda t. ex. inte genom förtal av en konkurrerande kollega eller genom erbjudande av ekonomiska favörer. Ledstjärnan bör vara vad tillgodoseendet av klientens intresse kräver; advokatens eget intresse av att få uppdraget är inte tillräckligt som motiv.

Såvitt angår uppdrag som konkursförvaltare har vissa hithörande spörsmål diskuterats i 10 kap., och här må hänvisas till vad som där anförts. Därav framgår att man i fråga om insamlande av fullmakter för förvaltarvalet i Sverige har en annan uppfattning och medger advokaterna större frihet än vad som är fallet i Danmark, Norge och Finland.

Konkurrensen om bl. a. förvaltarskap i konkurser har i Danmark reglerats genom särskilda bestämmelser i DRGA. I Afsnit X a stadgas sålunda under punkt 1 att "adgangen til behandling af akkord-, likvidations-, konkurs- og gaeldsfragælsesboer" tillkommer den advokat som till följd av avtal mellan ortens advokater bör behandla boet eller i brist på sådant avtal gäldenärens advokat, som således inte får åsidosättas, utan att det föreligger särskilda skäl därtill. Några sådana bestämmelser finns inte i NRGÄ, SRGÄ eller FRGÄ.

Frågor huruvida en advokat förfarit inkollegialt vid konkurrens om förvaltarskap i konkurs eller därmed sammanhängande uppdrag synes endast sällan ha varit föremål för prövning i den disciplinära verksamheten.

I Norge förekom på 1930-talet ett fall, *NSB 1939 s. 121*, där en advokat, som var förvaltare i en konkurs, gjorde gällande att han blivit inkollegialt behandlad av en annan advokat. Konkursförvaltaren hade för boets räkning fört en process i första instans. En konkursborgenär, som representerade den helt överväldigande delen av fordringarna i konkursen, ville emellertid att en annan advokat skulle föra konkursboets talan i högre rätt, och så beslöts också på ett borgenärssammanträde. Förvaltaren hänsköt frågan till rätten och gjorde gällande att han hade "rätt och plikt" att sköta processen. Rätten gjorde ingen ändring i borge-

närssammanträdets beslut, och den andre advokaten åtog sig uppdraget. Styret i Oslo krets fann inte skäl till någon anmärkning häremot, och detta beslut blev sedermera fastställt av hovedstyret (*NSB 1941 s. 11—12*).

I ett något senare fall, *NSB 1941 s. 13—14*, hade en advokat på en klients vägnar ingivit konkursansökan mot ett aktiebolag. Påföljande dag begärde bolaget genom sin advokat att i stället offentlig ackordsförhandling skulle inledas, och bolagets advokat hemställde att han skulle utses till "akkordkommisaer". Borgenärens advokat begärde att själv bli utsedd härtill. Rätten utsåg bolagets advokat. Majoriteten i kretsstyret och hovedstyret fann inte skäl till anmärkning mot borgenärens advokat för att han begärt att själv bli utsedd till "akkordkommissaer", men två ledamöter av kretsstyret och en ledamot av hovedstyret ville reagera mot detta förfarande.

Frågan huruvida en advokat handlat inkollegialt i samband med förvaltarval i konkurs har varit uppe i ett svenskt fall, *TSA 1966 s. 142 (38)*. Interimsförvaltare i en konkurs var en advokat, vilken företrädde en bank, som hade fordran i konkursen. En grupp av ca 30 borgenärer med intressen, som stred mot övriga borgenärens, företrädde av en annan advokat. Vid ett telefonsamtal mellan de två advokaterna nio dagar före förvaltarvalet förklarade borgenärsgruppens advokat att han inte hade för avsikt att konkurrera om förvaltarskapet i konkursen, ett uttalande som interimsförvaltaren tydligen uppfattade så, att det inte skulle bli någon strid om förvaltarvalet. Han brydde sig därför inte om att införskaffa andra fullmakter än den fullmakt från banken som han redan innehade. Några dagar senare beslöt emellertid borgenärsgruppen att föreslå en tredje advokat till konkursförvaltare och lämnade sin advokat fullmakter med uppdrag att vid förvaltarvalet rösta på denne tredje advokat. Utan att underrätta interimsförvaltaren om detta beslut inställde sig borgenärsgruppens advokat vid förvaltarvalet och röstade på den tredje advokaten, som också blev vald och förordnad till förvaltare. Interimsförvaltaren ingav till advokatsamfundets styrelse anmälan mot borgenärsgruppens advokat och förebrådde denne att ha misslett honom genom att inte före förvaltarvalet upplysa honom om borgenärsgruppens beslut att vid valet rösta på den tredje advokaten.

Med en utförlig motivering fann disciplinnämnden vad som förekommit inte vara av beskaffenhet att föranleda någon nämndens åtgärd mot borgenärsgruppens advokat. De för nämnden avgörande skälen var att advokatens förklaring att han inte ämnade konkurrera om förvaltarskapet inte kunde anses ha inneburit någon å huvudmännens vägnar gjord utfästelse att vid förvaltarvalet inte rösta på annan än interimsförvaltaren eller något löfte av advokaten att inte medverka till val av

annan förvaltare än interimsförvaltaren, att omständigheterna, såvitt kunnat utrönas, inte heller givit advokaten tillräcklig anledning antaga att interimsförvaltaren tillagt hans vid telefonsamtalet gjorda uttalande sådan innebörd samt att advokaten, även om han måste ha förstått att hans huvudmäns beslut att rösta på en tredje advokat kunde komma att innebära en överraskning för interimsförvaltaren, inte kunde anses ha åsidosatt god advokatsed genom sin underlåtenhet att före förvaltarvalet upplysa interimsförvaltaren om huvudmännens beslut, allra helst som han haft anledning antaga att en sådan underrättelse till interimsförvaltaren kunde föranleda denne att vidtaga åtgärder, som skulle strida mot hans huvudmäns intresse.

Det sist anförda skälet synes mig i själva verket avgörande. Även om borgenärsgruppens advokat skulle ha lovat interimsförvaltaren att inte medverka till att någon annan än denne valdes till förvaltare, har jag svårt att se att han i strid mot sina egna klienters intresse kunde ha fått upplysa interimsförvaltaren om klienternas beslut. En annan sak är att han i så fall bort avböja att företräda klienterna vid förvaltarvalet.

Även i fråga om uppdrag att söka genomföra ett underhandsackord kan konkurrens om uppdraget uppstå, och även här kan detta bero på att olika intressenter eller intressentgrupper har olika önskemål beträffande personvalet. Också här gäller emellertid att advokaternas agerande skall förestavas av vad klienternas intresse kräver, inte av ett eget intresse att beröva en kollega ett uppdrag för att själv förvärva det samma.

I Danmark gäller i detta avseende den ovan återgivna bestämmelsen i DRGA Afsnit X a punkt 1. Kampen om ett ackordsuppdrag skall också föras med lojala medel. I samma avsnitt i DRGA har i detta hänseende under punkt 2 uttalats att det inte överensstämmer med god advokatsed att såsom villkor för godkännande av ett ackord (eller en likvidation) fordra att uppdraget fräntages den advokat som påbörjat ärendet eller att på egna eller borgenärers vägnar inge eller hota med att inge konkursansökan för att uppnå detta mål eller av andra "ikke saglige grunde".

Har en gäldenär genom en av honom anlita advokat erbjudit sina borgenärer ett ackord, torde även i Sverige god advokatsed i regel kräva att inte en annan advokat inger konkursansökan eller hotar att göra detta, om motivet enbart är att därmed söka tilltvinga sig ackordsuppdraget. Den advokat som representerar borgenärsintressen måste betänka att han genom ett sådant förfarande inte bara handlar illojalt mot en kollega utan också kan äventyra sina klienters intresse, ty följden av hans agerande kan bli att gäldenären försättes i konkurs, måhända på egen begäran, och resultatet kan för borgenärerna bli vida

sämre än om ett ackord blivit genomfört. Att äventyra ett klientintresse för att söka förskaffa sig ett uppdrag är uppenbart otillåtet.

Å andra sidan kan förhållandena vara sådana att borgenärerna eller vissa borgenärer har ett fullt legitimt intresse av att ett ackord inte genomföres av gäldenärens advokat, t. ex. om de anser sig ha grundad anledning antaga att ackordet genomföres på ett sätt som obehörigen gynnar gäldenären eller enskild borgenär. Det kan då vara fullt motiverat att en eller flera borgenärer föredrar att gäldenären försättes i konkurs, om inte en advokat, för vilken de har förtroende, får övertaga ackordsärendet eller åtminstone beredes full insyn i gäldenärens ekonomiska förhållanden. Är situationen denna, kan intet vara att anmärka mot att deras advokat handlar på det sätt som hans klienter önskar.

Det ligger i sakens natur att det i efterhand är utomordentligt svårt att visa att en advokat, som varit verksam för att beröva en kollega ett ackordsärende, därvid handlat av egennyttiga motiv och inte för att tillgodose ett klientintresse. Något fall av disciplinärt ingripande mot sådant förfarande har, såvitt jag kunnat finna, inte förekommit i Sverige.

I den mån advokater konkurrerar om ett boutredningsuppdrag, skall naturligtvis även den konkurrensen bedrivas med lojala medel.

I Danmark har advokatnaevnet i ett fall, *AB 1966 s. 10—13*, dömt en advokat att böta 5 000 kr för ett särdeles grovt försök att tillskansa sig ett boutredningsuppdrag, trots att en kollega i den avlidnes testamente utsetts till exekutor. Advokaten hade utnyttjat kollegans bristande kännedom om att testator avlidit och också lämnat viss oriktig upplysning i ansökan om "eksekutorbevilning".

Ett i viss mån jämförbart fall har också förekommit i Sverige; *TSA 1964 s. 55 (23)*. Fallet gällde en advokat, som hos rätten begärt och erhållit förordnande som boutredningsman i ett dödsbo utan att för rätten förete eller upplysa om innehållet i ett hos advokaten förvarat testamente, i vilket en annan advokat utsetts till boutredningsman. Advokaten förklarade sitt handlande därmed att han, när han begärde att bli förordnad, inte tagit fram och läst testamentet, vilket han gjort först senare, samt att han haft den uppfattningen att testamentet inte innehöll några bestämmelser av betydelse i ifrågavarande hänseende. Styrelsen fann ej annat styrkt än vad advokaten sålunda uppgivit men tilldelade honom erinran för det han försummat att omedelbart efter testators frånfälle framtaga och läsa testamentet, för det han inte underrättat rätten så snart han upptäckt vad testamentet innehöll samt för det han dröjt med att till den kollega som i testamentet utsetts till boutredningsman lämna erforderliga upplysningar om vad som förekommit. Det torde inte råda något tvivel om att påföljden inte skulle ha stannat

vid erinran, om det ansetts styrkt att advokaten handlat med insikt om den ifrågavarande testamentsbestämmelsen.

När en advokat i ett testamente insatts som testamentsexekutor eller boutredningsman, inträffar det ibland att, sedan testator avlidit, samtliga dödsbodelägare förklarar sig önska att boutredningen skall anförtros någon annan, t. ex. en annan advokat eller en banks notariatavdelning. Om en advokat biträder dödsbodelägarna med att söka få detta önskemål förverkligat, behöver däri inte ligga någon illojalitet mot den kollega som utsetts i testamentet, förutsatt att dödsbodelägarnas advokat finner sina klienter ha sakligt godtagbara skäl för sin önskan. Rätten får pröva dessa skäl och avgöra om de är tillräckliga som grund för att förordna någon annan än den i testamentet utsedde advokaten till boutredningsman.

Å andra sidan har jag hört den meningen uttalas att den advokat som utsetts i testamentet skulle handla i strid mot god advokatsed, om han inte frivilligt träder tillbaka, när samtliga dödsbodelägare begär att han skall avstå från uppdraget som boutredningsman.

För denna uppfattning kan jag inte finna några hållbara skäl. Den advokat som utsetts i testamentet kan enligt min mening principiellt inte klandras därför att han i enlighet med testators önskan begär att bli förordnad till boutredningsman, och har han minsta anledning antaga att dödsbodelägarnas aktion bottnar i en önskan från deras sida att i något avseende åsidosätta den avlidnes yttersta vilja, bör han inte heller frivilligt avstå från boutredningsuppdraget.

Slutligen må nämnas att man i Danmark infört särskilda regler för att "freda" en avlidens advokats verksamhet under viss tid efter dödsfallet. I DRGA Afsnit VIII punkt 2 har sålunda stadgats att änkan eller dödsboet skall lämnas en frist av tre månader för att "afstå forretningen" och att under denna tid ingen advokat får försöka förvärva den avlidnes klienter. Till detta stadgande har under 1970 lagts en ny bestämmelse, som förbjuder en advokat att utan särskild tillåtelse av advokatrådet under sex månader efter dödsfallet börja självständig advokatverksamhet i den "retskreds" där den avlidne hade kontor, såvida

40 KAP. FÖRHÅLLET TILL MOTPARTENS

ADVOKAT

I de länder som avses i detta arbete är man överallt på det klara med att rättslivet gagnas av att det råder ett gott kollegialt förhållande mellan

advokaterna, och man kräver därför av varje advokat ett kollegialt uppträdande mot andra advokater, även mot den kollega som företräder klientens motpart.

Den intressebetsmotsättning — och ibland animositet — som råder mellan parterna bör, hur utpräglad den än må vara, inte få leda till samma motsättning mellan parternas advokater. Det har en gång träffande sagts att en advokat ofta har anledning att betänka att han lika gärna kunde ha åtagit sig att biträda motparten, om denne först vänt sig till honom. Även om en eller annan klient kanske sätter värde på att hans advokat behandlar sin kollega på motsidan översittaraktigt, fränt eller ohövligt, råder det inte något tvivel om att båda advokaternas möjligheter att på bästa sätt främja den egna klientens intresse gagnas av att advokaterna behandlar varandra på ett sätt som inte skapar kiv och osämja mellan dem personligen. Är det fråga om en tvist, har vardera partens advokat allt skäl att besinna att detta är en tvist mellan parterna och att den inte får urarta till en personlig fejd mellan advokaterna. Ett spänt förhållande mellan dessa kan försorsaka att endera eller båda handlar på ett sätt som inte gagnar den egna klientens intresse.

Den plikt till kollegialt uppträdande som båda advokaterna har innebär bl. a. en plikt att visa hänsyn till kollegan på motsidan.

Denna hänsyn kan emellertid inte få sträcka sig hur långt som helst. Advokatens främsta plikt är att tillvarata sin klients intresse, och denna plikt får han inte offra på kollegialitetens altare; han skall vara kollegial men inte på klientens bekostnad.

I ARGA 1969 framhålles under EC 7—38 advokatens plikt att vara hövlig och tillmötesgående mot motpartens advokat, men det uttalas också att ett tillmötesgående inte får "prejudice the rights of his client".

I DRGA Afsnit I stadgas i punkt 1 bl. a. att det är varje advokats plikt att visa "god kollegial adfaerd". I NRGAs § 18 är föreskrivet bl. a. att en advokat alltid skall gentemot kolleger uppträda med all den hänsynsfullhet som är förenlig med klientens intressen, och i 48 § SRGA har intagits följande bestämmelse: "Advokat skall gentemot kolleger visa den hänsyn och det tillmötesgående som god kollegialitet kräver. Kollegiala hänsyn får dock inte föranleda till handling eller underlåtenhet, som kan skada den egna klientens intressen."¹ Ett liknande stadgande har intagits i 45 § FRGA.

Dessa bestämmelser avser inte bara uppträdandet mot en kollega, som företräder en motpart, utan uppträdandet mot kolleger över huvud ta-

¹ Jfr den ovan s. 265—266 omnämnda regeln i TRGA § 16.

get, men bestämmelserna torde ha sin största praktiska betydelse just när det gäller förhållandet till motpartens advokat.

Den hänsyn som advokaten är skyldig att visa kollegan på motsidan bjuder honom självfallet att uppträda på ett sätt som inte är kränkande för kollegan. I ofantligt stor utsträckning måste den ena partens advokat i sin klients intresse rikta kritik mot kollegans uttalanden och åtgöranden, men kritiken skall vara saklig. Den kan vara skarp, men den skall framföras på ett hyfsat sätt och inte kombineras med kränkande, förkledande eller onödigt sårande uttalanden om kollegans person. Mot sådana formuleringar som att kollegan har misstagit sig eller att hans uppfattning är oriktig finns ingenting att invända, men man skall inte uttrycka denna kritik i den formen att man betecknar kollegan som "okunnig", "dum" eller "enfaldig" (även om man nu kanske tycker det), och man skall inte på mer eller mindre lösa grunder tillvita kollegan ohederliga motiv eller göra gällande att han uttalar sig eller handlar mot bättre vetande.

I den disciplinära verksamheten inom de nordiska ländernas advokatorganisationer har förekommit ett flertal refererade avgöranden, som inneburit reaktioner mot advokater, vilka gjort kränkande eller eljest olämpliga uttalanden om eller till den advokat som företräder eller företrätt motparten. I detta hänseende må hänvisas till tidskriftsregistren. Det vill synas som om i Sverige förekommit betydligt flera fall än i Danmark och Norge, vare sig detta nu kan bero på att de danska och norska advokaterna är hövligare mot sina kolleger än de svenska eller det kan ha sin grund i att de svenska advokaterna är mera snarstuckna än sina nordiska kolleger.

Såsom nämnts i det föregående stadgas i DRGA att en advokat inte får "på utilbørlig måde" kritisera en kollega, hans arbete eller arvodesberäkning (Afsnit VII 1. e.), i NRGGA att kritik av kollegers arbete skall vara "saklig og nøktern" (§ 18), i SRGA att kritik mot kollega skall vara saklig och måttfull (51 § första stycket) och i FRGA att kritik mot kollega inte får vara osaklig eller överdriven (48 § första stycket). Dessa regler gäller generellt och alltså även när det är mot motpartens advokat som kritiken riktas.

Det förtjänar att starkt understrykas att syftet med dessa bestämmelser inte är att skydda advokaterna mot kritik. Rätten att kritisera motpartens advokat kan i själva verket vara en nödvändig förutsättning för att klientens intressen skall kunna tillvaratagas. Det är endast mot den osakliga och i anstötlig form framförda kritiken som bestämmelserna riktar sig.

I kravet på hänsyn gentemot motpartens advokat ligger också ett krav på att en advokat inte skall på ett illojalt sätt förbigå kollegan på mot-

sidan och direkt vända sig till dennes klient, liksom också att han inte får i rättegång åberopa ett av motpartens advokat framfört förliknings-erbjudande utan dennes samtycke. Då jag betraktar sådana åtgöranden såsom riktade i första hand inte mot motpartens advokat utan mot dennes klient, har hithörande spörsmål behandlats i avdelningen Förhållandet till motparten.²

I Sverige anses god kollegialitet fordra att en advokat, som på uppdrag av en klient skall betala ett belopp till motparten, erlägger betalningen till motpartens advokat, förutsatt att denne är behörig (har fullmakt) att lyfta beloppet.³ Samma uppfattning synes råda i Danmark.⁴ I fallet *TSA 1969 s. 71 (43)* har denna regel ansetts böra följas även i förhållande till ett motpartsombud, som inte var advokat (chef för en inkassobyrå). Genom detta beslut torde emellertid knappast kunna anses fastslaget att regeln under alla omständigheter måste iakttagas gentemot vilket motpartsombud som helst, oavsett dennes kvalitet. I SRGA har frågan reglerats endast för det fall att motpartens ombud är advokat. För detta fall har i 49 § andra stycket SRGA stadgats att betalning till motparten skall erläggas till dennes advokat, förutsatt att denne styrker sin behörighet att mottaga betalningen. Samma bestämmelse har upptagits i 46 § andra stycket FRGA.

Av dessa stadganden kan också slutas att det inte strider mot god advokatsed eller får uppfattas som någon förolämpning, om den advokat som skall erlägga betalningen begär att hans kollega skall styrka sin behörighet att upp bära densamma.⁵ Den betalande advokaten har i princip inte någon skyldighet att av kollegiala skäl ikläda sig själv eller sin klient risk för att betalningen erlägges till en icke behörig mottagare. Om advokaten betalar till kollegan, utan att denne styrkt sin behörighet, innebär detta att han tar en risk, som han emellertid kanske i det individuella fallet bedömer såsom praktiskt obefintlig.

Vinge har bl. a. uttalat att en advokat är skyldig kollegan på motsidan "en särskild grad av förtroende".⁶ Uttalandet synes mig väl kategoriskt. Om advokaten, kanske på grund av tidigare erfarenheter, vet att man inte kan obetingat lita på kollegan, förefaller det mig vara väl mycket begärt att han ändock skall visa kollegan "särskild grad av förtroende".

Däremot har *Vinge* med allt fog påpekat att förtroendet har sina begränsningar och att det exempelvis inte får föranleda att advokaten

² Ovan s. 449 ff. och s. 486 f.

³ *Vinge* s. 85.

⁴ *Axel H. Pedersen, Advokatgerningen II* s. 128—129.

⁵ Jfr *Axel H. Pedersen*, a. a. s. 129 och uttalande av advokatrådet, AB 1965 s. 189—190.

⁶ *Vinge* s. 82.

bryter sin tystnadsplikt eller tar emot förtroenden, som han ej skulle få yppa för sin egen klient.⁷

Kollegialiteten kräver självfallet pålitlighet och ordhållighet.⁸ Har advokaten givit motpartens advokat ett löfte, skall han stå vid sitt ord och uppfylla löftet. Med hänsyn härtill bör advokaten emellertid vara försiktig med att ge sin kollega löften, som det inte står i hans makt att uppfylla, om klienten skulle motsätta sig detta. Det är säkerligen klokt att inte i alltför hög grad förlita sig på att klienten kommer att respektera de löften advokaten givit. Det är alltid säkrast att inte lova mera än att man skall tala med klienten och råda honom i viss riktning.

Till god kollegialitet hör att en advokat gentemot kollegan på motsidan ådagalägger den öppenhet och uppriktighet samt den hjälpsamhet och det tillmötesgående som han kan visa utan att på något sätt skada eller äventyra klientens intresse.

En advokat bör sålunda tillmötesgå kollegans önskemål om visst anstånd, om viss tidpunkt för ett sammanträde eller om att få ta del av vissa handlingar, förutsatt att han själv finner önskemålet rimligt och ej stridande mot klientens intresse, samt ej heller har anledning antaga annat än att även klienten anser önskemålet befogat. Känner han sig det minsta tveksam om klientens inställning i detta avseende, bör han emellertid först inhämta dennes samtycke.⁹

Likaså bör en advokat enligt min mening underrätta kollegan på motsidan om de åtgärder han ämnar vidtaga, t. ex. vilka invändningar han har för avsikt att framställa i ett av kollegan instämt mål, i den mån han kan lämna en sådan underrättelse utan att därmed skada eller äventyra ett klientens intresse. Ligger det däremot i klientens intresse att sådan underrättelse inte lämnas, får advokaten inte lämna den utan klientens samtycke.

Om motpartens advokat exempelvis försuttit en frist, t. ex. stämt efter utgången av en preklusionstid, en preskriptionstid eller en klander-tid, har advokaten inte någon giltig anledning att hålla inne med sin invändning härom och låta den komma som en "kalldusch" vid instäl-lelsen inför domstolen, utan han bör göra kollegan uppmärksam på för-hållandet och bereda denne tillfälle att återkalla sin talan och i godo ersätta uppkomna kostnader. Härigenom gagnar han klientens intresse lika bra som genom att spara invändningen till dess han avger svarom-mål.

Om den advokat som väckt en talan därvid gjort sig skyldig till ett förbiseende eller begått ett fel, som kommer att föranleda att rätten —

⁷ *Vinge* s. 82—83.

⁸ *Ib.* s. 86.

⁹ *Jfr Vinge* s. 83.

ex officio eller efter invändning — avvisar den väckta talan, bör den advokat som svaranden anlitar låta sitt handlande bestämmas av omständigheterna i det särskilda fallet. Om avvisningen inte sätter hans klient i bättre rättsläge (felet är m. a. o. reparabelt), finns inte någon anledning för advokaten att handla på annat sätt än i det i nästföregående stycke behandlade fallet. Även om hans klient kan ha exempelvis ett intresse att inte behöva ingå i svaromål vid fel forum (bl. a. kan bekvämlighetsskäl och kostnadssynpunkter därvid vara av betydelse), kan advokaten lika väl tillvarata detta intresse genom att göra kändens advokat uppmärksam på det begångna felet och bereda honom tillfälle att återkalla sin talan och i stället stämma till rätt domstol som genom att hålla tyst med foruminvändningen och framställa densamma först i sitt svaromål till rätten.

Annorlunda måste advokaten handla, om klienten kan vinna en rättslig fördel, därest motpartens advokat inte kommer underfund med det fel han begått förrän vid en tidpunkt, då det är för sent att reparera felet, t. ex. därför att en preklusionstid, en preskriptionstid eller en klanderfrist utgått, när den instämde talan avvisas. Advokaten kan i ett sådant fall inte utan klientens samtycke få fästa sin kollegas uppmärksamhet på det begångna felet i så god tid att denne hinner vidtaga erforderliga åtgärder för att skydda sin klient mot rättsförlust. *Vinge* har uttryckt saken så, att advokaten inte får beröva en klient den frihet från tilltal som kan komma klienten till godo genom att motpartens intressen inte blivit rätt bevakade.¹⁰ Om advokaten finner det från kollegial eller allmän moralisk synpunkt alltför stötande att hans klient sålunda utnyttjar ett misstag från motpartsombudets sida, står det honom fritt att delge klienten denna uppfattning, men han har inte något krav på att klienten skall avstå från den fördel han kan vinna, och under inga omständigheter får advokatens känsla för kollegialitet och hans önskan att hjälpa kollegan att undgå skadeståndsanspråk förleda honom att avsiktligt underlåta att upplysa klienten om den fördel denne har rättslig möjlighet att ernå.¹¹

Över huvud taget måste fastslås att en advokat inte har något berättigat krav på att hans kollega på motsidan skall av kollegiala hänsyn och i strid mot sin egen klients intresse hjälpa honom att undgå konsekvenserna av ett fel eller en försummelse. I ett danskt fall, *SB 1951 s. 437*, hade en advokat försummat att på en klients vägnar i rätt tid betala en "terminsydelse" på ett pantebrev, som till följd därav förföll till

¹⁰ *Vinge* s. 84.

¹¹ Den principiella uppfattning som här framförts delas, förutom av *Vinge*, även av andra författare. Se *Ekdahl i TSA 1937 s. 196—198*, *A. Vinding Kruse, Advokatansvaret s. 17* och *Axel H. Pedersen, Advokatgemingen II s. 128*.

betalning. Advokaten gjorde gällande att det var en kollegial plikt för borgenärens advokat att försöka ordna så, att dröjsmålet inte återropades av borgenären, men denna ståndpunkt underkändes av sagförrådet, som uttalade att borgenärens advokat måste tillvarata sin klients intressen genom att återropa försummelsen.

Samma inställning till problemet har kommit till uttryck i ett svenskt avgörande, *TSA 1954 s. 47 (20)*. I detta fall hade en advokats klient genom dom förpliktats att utge visst belopp till motparten. Klienten inbetalade beloppet i check till advokaten, varpå denne, utan att först presentera checken i bank, skickade samma belopp till den vinnande partens advokat. Innan denne ännu hunnit utbetala beloppet till sin klient, upptäckte den advokat som gjort utbetalningen att den check han mottagit saknade täckning, och han begärde då att hans kollega skulle återbetala beloppet. Den vinnande parten vägrade att samtycka till sådan återbetalning, och advokatsamfundets styrelse uttalade att hans advokat inte var berättigad att mot sin klients önskan återbetala beloppet samt att han var oförhindrad att utbetala detsamma till sin huvudman. Man fann m. a. o. att advokaten inte kunde få åsidosätta sin klients intresse för att rädda kollegan från förlust.

I TRGA § 15 har intagits ett stadgande, enligt vilket en advokat inte får utverka "Versäumnisurteil" mot en part, som företrädes av en kollega inom samma "Landgerichtsbezirk", med mindre han "rechtzeitig vorher" har hotat därmed. Jag tror inte att någon motsvarande regel kan anses gälla i Sverige. Uteblir motparten i en rättegång, måste det stå den tillstadeskomna partens advokat fritt att påkalla de utevaropåföljder som det kan ligga i hans klients intresse att utverka. Han måste sålunda exempelvis ha rätt att yrka tredskodom, även om han vet att motparten företrädes av en annan advokat, och skulle den sistnämnde, efter att ha sökt återvinning, ånyo utebli, kan jag inte se att advokaten utan samtycke av sin klient får underlåta att begära tredskodom.

Principen att klientens intresse går före kollegans måste strikt upprätthållas, ty ingen klient skall behöva riskera att hans advokat på hans bekostnad tillgodoser en advokatkollegas intresse. Kravet på kollegialitet får t. ex. inte hindra en advokat att framställa en berättigad anmärkning mot kollegans arvodesberäkning, om det ligger i klientens intresse att anmärkningen framställs.

En markant brist på hänsyn till den av motparten anlitate kollegan föreligger däremot, om en advokat — det må nu vara på grund av personlig antipati mot kollegan eller av annan orsak — kategoriskt vägrar att sammanträffa eller förhandla med motparten så länge denne företrädes av den ifrågavarande advokaten. I en sådan attityd kan också ligga ett åsidosättande av hänsynen till den egna klientens intresse, ty detta

kan kräva att advokaten förhandlar med motparten. I enlighet med vad som nu sagts har man i Norge också reagerat mot en advokat, som förklarat det vara uteslutet att han någonsin skulle infinna sig på kollegans kontor (*NSB 1940 s. 69*), och mot en advokat, som i ett brev till en kollega, vilken företrädde motparten, förklarat att en viss åtgärd från kollegans sida för alltid avskurit dennes klienter från att komma på "forrettningsmessig talefot" med dem som han representerade (*NSB 1956 s. 41*).

Mot god advokatsed strider också att etablera en otillbörlig press på motpartens advokat genom att hota honom personligen med efterräkningar, om han inte på klientens vägnar handlar — eller råder klienten att handla — på visst sätt. I och för sig behöver ett sådant hot eller ett fullföljande därav, t. ex. genom stämning eller genom anmälan till polismyndighet eller till advokatsammanslutningens disciplinära organ, inte nödvändigtvis innebära något illojalt; kollegans beteende kan vara sådant att åtgärden är fullt befogad. Men en advokat måste vara mycket säker på sin sak, innan han tillgriper sådana medel att öva påtryckning på motpartens advokat.

Förbudet mot otillbörlig påverkan har i NREGA § 19 uttryckts så, att en advokat inte får "reise spørsmål om ansvar for en kollega, for derved å søke influere på hans forsvarlige varetagelse av en klients tarv". I 51 § SRGA har regeln fått följande formulering: "Advokat får inte genom otillbörligt hot om anmälan eller rättslig åtgärd mot motpartens advokat söka förmå denne att vidtaga eller underlåta åtgärd." Samma lydelse synes bestämmelsen ha fått i Finland (48 § andra stycket FRGA).

41 KAP. UPPDRAG MOT KOLLEGA

Någon gång har man hört den meningen uttalas att en advokat skulle handla illojalt genom att åtaga sig ett uppdrag mot en annan advokat personligen. För denna uppfattning finns uppenbarligen inte något som helst bärande skäl. Det vore orimligt, om den som har ett anspråk mot en advokat, inte skulle kunna få biträde av en annan advokat för att söka genomdriva detta anspråk utan vara hänvisad till att söka tillvarataga sin rätt själv eller med biträde av annan än advokat.

Detta gäller även i fråga om anspråk, som härrör från en kollegas verksamhet som advokat. Om sålunda en klient exempelvis gör gällande att en advokat, som han anlitat, debiterat honom oskäligt arvode eller vållat honom skada, måste det stå andra advokater fritt att åtaga sig att i dessa frågor biträda klienten mot advokatkollegan.

Detta är också den uppfattning som råder i de länder varom här är fråga.

Däremot hyser man i vissa länder den uppfattningen att en advokat, som biträder en klient i en sak mot en advokatkollega, har att ta särskilda hänsyn och underkasta sig särskilda restriktioner utöver vad som gäller i förhållande till andra motparter.

I England märker man inte mycket av denna uppfattning. Där har uttalats att en solicitor, när det är fråga om rättegång mot en kollega, inte är skyldig att bedriva saken på annat sätt än gentemot vilken annan motpart som helst, dock att "a prior informal communication" med kollegan är att rekommendera, "where practicable".¹ I Västtyskland har i TRGA § 12 stadgats bl. a. att en advokat, som får i uppdrag att väcka civil eller straffrättslig talan mot en kollega, skall bereda denne tillfälle till utomrättslig uppgörelse, såvitt klientens intresse tillåter detta.

I Danmark och Norge har man emellertid gått längre. I DRGA Afsnit I punkt 4 har sålunda föreskrivits att en advokat i frågor, som angår "standens virke og interesser" och som hör under advokatsamfundets myndigheters avgörande, inte får hänvända sig till andra än advokatsamfundets myndigheter utan att först ha hänvänt sig till dessa.

I Norge uttalade styret i Oslo krets redan på 1920-talet att en advokat, innan han åtager sig ett uppdrag mot en kollega, bör "med saerlig omhu" förvissa sig om att klientens anspråk förtjänar att komma under prövning och att han inte "uten tvingende grunn" bör vidtaga rättsliga åtgärder mot kollegan, innan han givit denne tillfälle att uttala sig.²

I ett uttalande, *NSB 1936 s. 16 (1)*, betecknade hovedstyret en advokats åtgärd att polisanmäla en kollega, utan att denne fått tillfälle att förklara sig, som "ukollegial og i strid med god sakførerskikk". I sammanhanget framhöll hovedstyret att kollegiala instanser bör föredras framför polismyndigheterna.

I de regler för god advokatsed och kollegialt förhållande som antogs 1946 intogs såsom § 15 följande bestämmelser:

"Klage til offentlig myndighet over en sakførers forhold må ikke finne sted før vedkommende sakfører har hatt anledning (tilfælde) til å uttale seg.

Detsamme gjelder anmeldelse til påtalemyndigheten, unntagen hvor dette er tvingende nødvendig.

Så vidt mulig bør saker av denne art på forhånd forelegges kretsstyret, eventuelt Hovedstyret, til uttalelse."

¹ *Lund, Solicitors* s. 81.

² *Bødtker, Sakførerforeningen* s. 160 (12).

I NRGÅ, som antogs 1967, ersattes dessa bestämmelser med en ny paragraf, § 20, av följande lydelse:

"En advokat må så vidt mulig ikke reise sivilt søksmål mot en kollega om forhold som nevnt i vedtektenes § 15³ uten først å ha forelagt saken for kretsstyret til veiledende uttalelse.

Advokaten må ikke uten at det er tvingende nødvendig klage over en kollega til offentlig myndighet eller anmelde ham til påtalemyndigheten før vedkommende advokat har fått anledning til å uttale seg. Så vidt mulig bør saker av denne art på forhånd forelegges kretsstyret til veiledende uttalelse."

I april 1969 faststallte hovedstyret ett beslut av styret i Bergen krets, genom vilket beslut en advokat förklarades ha uppträtt i strid mot god advokatskikk genom att på uppdrag av en klient polisanmäla en annan advokat, utan att han först berett denne tillfälle att uttala sig.

Detta beslut kom att väcka stort uppseende. Den anmälda advokaten blev nämligen dömd till långvarigt frihetsstraff för grova förskingringar. Hovedstyrets beslut blev skarpt kritiserat i pressen och föranledde t. o. m. en interpellation till justitieministern i stortinget. Interpellanten betecknade den ifrågavarande bestämmelsen i NRGÅ som stridande mot den allmänna rättskänslan.⁴ Slutet på det hela blev att representantskapet 1970 upphävde NRGÅ § 20.⁵

Tanken att en advokat skall anses ha en kollegial plikt att visa särskild hänsyn till en motpart, som är advokat, har vunnit viss genklang även i Sverige.

Sålunda har *Vinge* hävdatt att en advokat, som åtager sig ett uppdrag mot en kollega, är skyldig att ägna "en alldeles särskild prövning" åt frågan, om partens krav förtjänar att göras till föremål för rättegång; advokaten måste omsorgsfullt undvika att "utan verkligt nödtvång" blottställa sin kollega och utsätta denne för en publicitet, som kan tillfoga hans anseende skada. Enligt Vinges mening bör en advokat biträda en klient i en arvodestvist med en annan advokat endast under förutsättning att klienten går med på att saken hänskjutes till advokatorganisationens avgörande. Vill klienten ha arvodestvisten prövad av domstol, anser *Vinge* att advokaten "antagligen" handlar riktigast genom att visa ärendet ifrån sig. Slutligen förklarar *Vinge* att advokaten under inga omständigheter bör utan tvingande skäl vidtaga rättsliga åtgärder mot kollegan förrän denne fått tillfälle att yttra sig.⁶

Vinges synpunkter har vunnit instämmande av *Torkild-Hansen*, som

³ Därmed avses bl. a. arvodestvister.

⁴ Se NAB 1970 s. 52—53.

⁵ Se NAB 1970 s. 140—141 och s. 145—146.

⁶ *Vinge* s. 88.

motiverat denna inställning med att advokater är särskilt utsatta för förföljelser från kverulanter.⁷ *Barre* har däremot opponerat mot Vinges uppfattning i fråga om biträde åt en klient i en arvodestvist med en annan advokat och framhållit att den omständigheten att klienten vill ha tvisten prövad av domstol inte utgör något giltigt skäl för att förvägra honom advokathjälp.⁸

Enligt min mening är det omotiverat att genom särskilda bestämmelser begränsa en advokats handlingsfrihet gentemot en motpart av det skälet att denne är advokat. Vilken motpart det än är fråga om, skall en advokat alltid mot denne visa den hänsyn som klientens intresse tillåter honom att ådagalägga. Advokaten skall alltid med omsorg pröva om det finns skäl för vidtagande av rättsliga åtgärder, och han bör alltid, när inte klientens intresse kräver något annat, bereda motparten tillfälle att uttala sig och att göra, upp i godo, innan han skrider till rättsliga åtgärder. Men jag kan inte se något skäl, varför inte dessa regler skulle vara tillräckliga även för det fall att motparten råkar vara en advokatkollega.

I svensk praxis har förekommit några fall, där anmälningar eller hot därom ansetts innefatta otillbörlig påtryckning på en annan advokat för att förmå denne att falla undan för en klients krav; se *TSA 1951 s. 14 (15:II)*, *1959 s. 69 (23)*, *1962 s. 29 (22)* och *1971 s. 190 (49)*. Men sådan otillbörlig påtryckning får inte heller förekomma mot andra motparter (jfr 37 § SRGA).

Naturligtvis kan en advokat drabbas av betydande obehag och allvarlig skada, om mot honom vidtages rättsliga åtgärder, som blir föremål för publicitet, t. ex. i pressen. Men detta gäller även andra yrkeskategorier. Jag är inte övertygad om att det är rätt att säga att advokater är utsatta för "förföljelser" från kverulanter i högre grad än åtskilliga andra yrkesutövare, t. ex. läkare; en annan sak är att advokater troligen i större utsträckning än andra besväras av kverulanter, som vill ha deras hjälp i sina aktioner. Finner en advokat att klientens anspråk inte är någonting annat än utslag av ren kverulans, skall han avböja att åtaga sig saken, men detta gäller generellt och alltså oavsett om motparten är advokat eller ej.

Något som under inga omständigheter är lojalt är att utnyttja det naturliga obehag, som en advokat känner inför tanken att bli utsatt för en för honom menlig publicitet, till att söka förmå honom att falla undan för ett obefogat eller ytterligt svagt grundat krav. Men inte heller detta är någonting som gäller endast i förhållande till en annan

⁷ SB 1944 s. 119.

⁸ TSA 1944 s. 129.

advokat. Hot om skandalisering är över huvud taget inte något med god advokatsed överensstämmande påtryckningsmedel. Det är fullt tillåtet att hota med anmälan eller rättegång, om det finns grundad anledning att tro att dessa åtgärder kommer att leda till ett myndighetsbeslut, som det ligger i klientens intresse att erhålla, men att begagna den med dessa åtgärder förenade publiciteten såsom ett självständigt medel för genomdrivande av ett anspråk är otillåtet.

Uppenbart är att syftet med åtgärder mot en advokatkollega inte får vara att chikanera eller skada denne, men detta är inte heller något godtagbart motiv för åtgärder mot andra motparter.

Sammanfattningsvis vill jag såsom min uppfattning uttala att det inte föreligger något behov av att skydda advokaterna mot ohemula angrepp från en annan advokats sida genom att meddela särskilda bestämmelser utöver de regler som en advokat enligt god advokatsed är skyldig att iakttaga gentemot vilken motpart som helst.

Saken har emellertid också en annan sida. När det hävdas att en advokat skall följa särskilda regler vid utförande av uppdrag mot en kollega, bottnar detta säkerligen inte bara i omsorg om den sistnämndes intresse utan också i en önskan att i så stor utsträckning som möjligt få tvister, som kan prövas inom advokatorganisationerna, handlagda och avgjorda i denna ordning, så att publicitet undviks. Man förmenar nämligen att sådan publicitet — oavsett sakens utgång — är ägnad att skada advokatkårens anseende.

I och för sig finns ingenting att erinra mot att man inom en organisation strävar efter att yrkestvister, i vilka en medlem är involverad, blir bilagda eller avgjorda "internt", och i fråga om advokatsammanslutningarna kan utan vidare konstateras att inom dessa för detta ändamål tillskapats högt kvalificerade organ, som i hög grad åtnjuter allmänhetens förtroende.

Det är därför fullt i sin ordning att en advokat, som av en klient anmodas att bistå honom i en sak mot en annan advokat, undersöker om tvisten är av sådan art att den kan prövas av advokatsammanslutningens organ och att han också råder klienten att begagna denna väg, såvida han inte anser klientens intresse kräva något annat.

Skulle advokaten anse klientens intresse vara mera betjänt av att det blir tillvarataget i annan ordning, kan han emellertid inte vara förhindrad att råda klienten till det som bäst gagnar dennes intresse.

Vad särskilt angår arvodestvister, har väl den advokat som biträder klienten i allmänhet anledning att råda denne att hänskjuta tvisten till avgörande i den ordning som tillskapats inom advokatorganisationen, i Sverige sålunda genom påkallande av skiljedom enligt 33 § i stadgarna för advokatsamfundet. Men om klienten inte vill begagna sig av

denna möjlighet, utgör detta i och för sig inte något skäl för advokaten att avböja att biträda honom. I det avseendet har jag sålunda en annan mening än Vinge. Klienten kan ha fullt respektabla skäl att föredraga en domstolsprövning. Han kan anse sin sak så säker att han vill föra den i en ordning, som ger honom möjlighet att få ersättning för processkostnaderna, eller han litar över huvud taget mera på en allmän domstol än på samfundets styrelse eller en av styrelsen tillsatt skiljenämnd.

Om advokaten däremot hyser den uppfattningen att klienten har illojala skäl för sin önskan att dra saken inför domstol — han är t. ex. ute för att skandalisera och skada advokatkollegan, eller han vill utnyttja publiciteten som en särskild press på denne — anser även jag att advokaten bör avböja att biträda honom.

I SRGA har inte upptagits några särskilda bestämmelser om vad god advokatsed kräver, när det gäller uppdrag mot en kollega. Detta synes mig välbetänkt. Det vore i varje fall olyckligt, om allmänheten skulle få den uppfattningen att advokat kåren söker skydda sina egna medlemmar genom särskilda bestämmelser, som inte ger en advokat samma frihet att tillvarata en klients intresse gentemot en annan advokat som mot vilken annan motpart som helst. Det öde som drabbade NRGAs § 20 manar till försiktighet. Kritiken mot denna paragraf var säkerligen överdriven och berodde nog i viss mån på en missuppfattning av stadgandets innebörd och syfte. Men reaktionen mot bestämmelsen belyser risken av att införa bestämmelser, som av allmänheten kan uppfattas såsom tillkomna för att tillgodose ett skråintresse.